
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336

В. В. Виговська, к.е.н., доцент,
М. П. Торб'як, здобувач**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

Анотація. *Стаття присвячена проблемам функціонування страхового ринку України та розробці концептуальних підходів до його розвитку в умовах структурної трансформації економіки*

Ключові слова: *страховий ринок України, страхові компанії концептуальні підходи.*

В. В. Выговская, к.э.н., доцент,
М. П. Торбиак, соискатель**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ СТРАХОВОГО РЫНКА УКРАИНЫ**

Аннотация. *Статья посвящена проблемам функционирования страхового рынка Украины и разработке концептуальных подходов к его развитию в условиях структурной трансформации экономики*

Ключевые слова: *страховой рынок, страховые компании, концептуальные подходы.*

V. V. Vyhovska, candidate of economic sciences, associate professor,
M. P. Torbiak, degree seeker**INSURANCE MARKET IN UKRAINE: THE CONCEPTUAL APPROACHES TO DEVELOPMENT**

Abstract. *The article is devoted to the functioning of the insurance market of Ukraine and the development of conceptual approaches to its development in the context of structural transformation of the economy.*

Keywords: *insurance market, insurance companies, insurance services.*

Постановка проблеми. Поглиблення ринкової трансформації та структурної перебудови національної економіки, соціальні перетворення, що відбуваються в Україні, зумовлюють швидке зростання страхового ринку, який виконує низку найважливіших соціально-економічних функцій: забезпечує безперервність, стабільність процесу суспільного відтворення, звільняє бюджет від витрат на відшкодування збитків, захищає добробут громадян, виступає джерелом довгострокових інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування страхового ринку досліджували такі вітчизняні вчені, як В. Базилевич, О. Барановський, Н. Внукова, Т. Говорушко, О. Залєтов, М. Клапків, О. Козьменко, С. Осадець, Н. Ткаченко, В. Фурман, Я. Шумелда та інші.

Але слід зауважити, що далеко не всі питання функціонування страхового ринку знайшли своє теоретичне та практичне вирішення. Зокрема, подальшого розвитку потребує обґрунтування концептуальних підходів до розвитку страхового ринку.

Мета статті. Метою статті є розробка концептуальних підходів до розвитку страхового ринку в умовах структурної перебудови вітчизняної економіки.

Основні результати дослідження. На сьогодні формуванням стратегії розвитку національного страхового ринку фактично займається лише Ліга страхових організацій України. При цьому Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та інші державні органи не відіграють активної ролі в розбудові ефективного ринку. Інколи навіть

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

навпаки, позиція регулятора щодо стратегічних напрямів розвитку страхового ринку є протилежною думці учасників ринку. Вітчизняні науковці та практики в галузі страхування також проводять окремі дослідження з актуальних питань розвитку страхового ринку. Але, на наше переконання, комплексний підхід до стратегії розвитку страхового ринку в Україні відсутній.

Таким чином, для вирішення цих непростих завдань необхідно, передусім, розробити та обґрунтувати концептуальні підходи до розвитку страхового ринку України (рис. 1), актуальність та своєчасність яких зумовлена наступним:

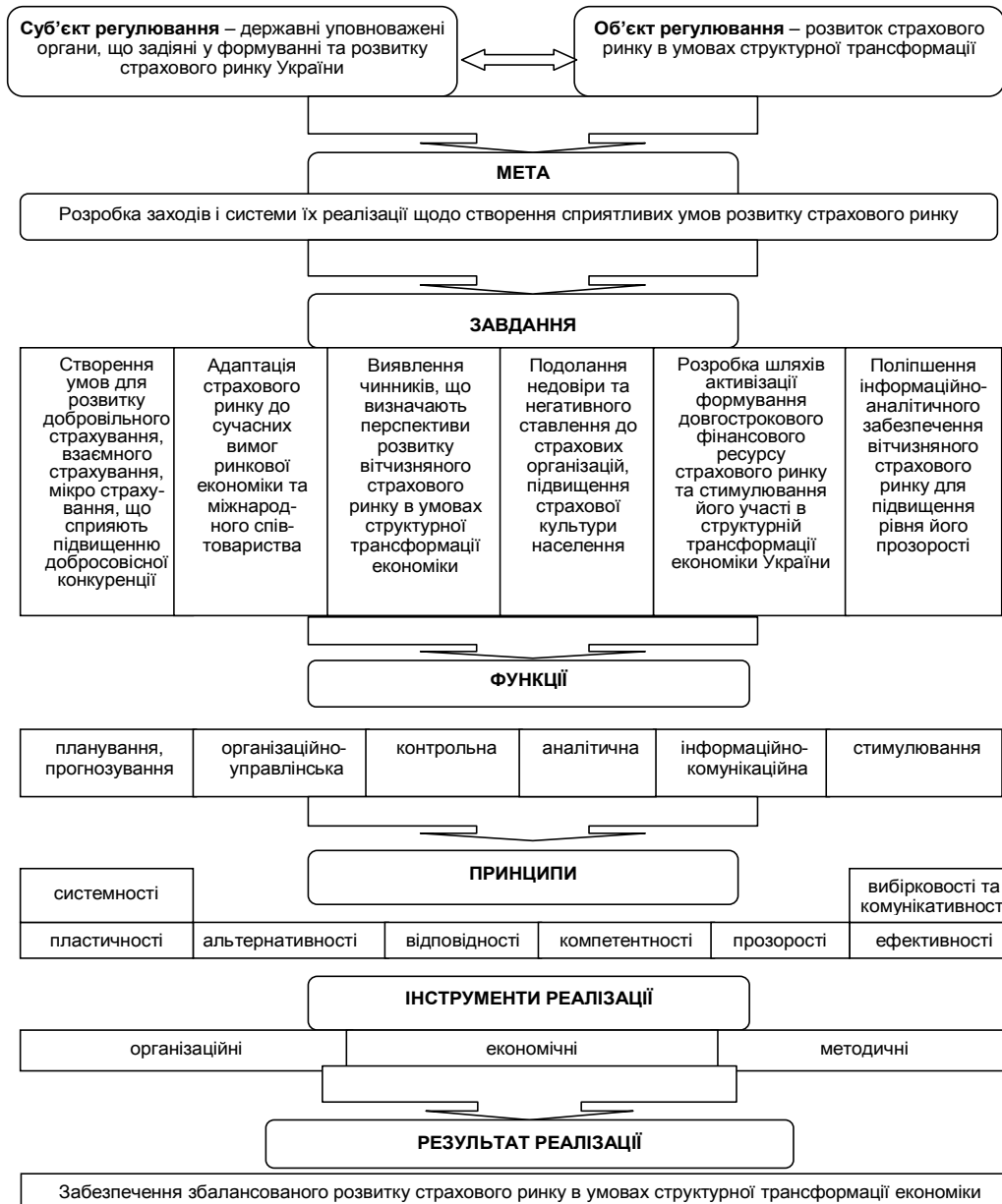

Рис. 1. Концептуальна схема регулювання розвитку страхового ринку України в умовах структурної трансформації

– необхідно створити умови для перспективного розвитку страхового ринку та обґрунтованого прийняття поточних рішень з урахуванням стратегічних цілей;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- в умовах структурної трансформації економіки України виникає потреба адаптації вітчизняного страхового ринку до сучасних вимог ринкової економіки та міжнародного співтовариства;
- необхідно сформуванню сучасну ринкову фінансову інфраструктуру з використанням інструментів страхування;
- створення сприятливого інвестиційного клімату в країні на основі захисту майнових інтересів іноземних і вітчизняних інвесторів послужить вагомим аргументом для реалізації великих інвестиційних проектів на території України;
- потрібно консолідувати зусилля суб'єктів страхового ринку в розв'язанні комплексу проблем у сфері страхування, зокрема: подолати недовіру та негативне ставлення до страхових організацій, а також підвищити культуру страхування в суспільстві;
- розробка та реалізація концептуальних підходів до визначення напрямів розвитку вітчизняного страхового ринку створить умови для зростання доходів громадян за допомогою розвитку особистого страхування, а також сприятиме забезпеченню страхового захисту майнового комплексу країни; крім того, необхідне підвищення ефективності витрат державного бюджету в соціальній сфері, а також оптимізація витрат на компенсації збитків у результаті несприятливих подій (стихійних лих, аварій, пожеж, техногенних катастроф тощо).

Для створення та наукового обґрунтування концептуальних підходів щодо розвитку страхового ринку України, насамперед, необхідно визначити мету та основні завдання. Мета полягає в розробці заходів і системи їх реалізації щодо створення сприятливих умов розвитку страхового ринку в умовах структурної трансформації економіки, перетворення його в стратегічно значущий сектор економіки України, що забезпечує підвищення економічної стабільності суспільства, соціальної захищеності громадян, зниження соціальної напруги, залучення інвестиційних ресурсів в економіку країни.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку завдань, а саме:

- створити умови, що забезпечують розвиток добровільних видів страхування, особливо страхування життя як важливого джерела формування довгострокового фінансового ресурсу, взаємного страхування, мікрострахування, які б сприяли добросовісній конкуренції та підвищенню інвестиційної привабливості;
- адаптувати страховий ринок України до сучасних вимог ринкової економіки та міжнародного співтовариства;
- виявити чинники, що визначають перспективи розвитку вітчизняного страхового ринку в умовах структурної трансформації;
- подолати недовіру та негативне ставлення до страхових організацій, підвищити страхову культуру населення;
- розробити шляхи активізації формування довгострокового фінансового ресурсу страхового ринку та стимулювання його участі в структурній трансформації економіки;
- поліпшити інформаційно-аналітичне забезпечення вітчизняного страхового ринку для підвищення рівня його прозорості.

Слід зазначити, що сформульовані мету та завдання неможливо досягнути виключно за рахунок державних зусиль, оскільки держава неспроможна мобілізувати достатню кількість інструментів розвитку, в умовах відкритості щодо глобальних процесів у страхуванні. Їх можна досягнути тільки спільними зусиллями держави, суб'єктів страхового ринку й громадянського суспільства.

Важливою складовою концептуальних підходів до розвитку страхового ринку є функції, через які розкривається суть останніх. На нашу думку, мають виконуватись такі функції.

Прогнозування та планування. Призначення прогнозування полягає в оцінці перспектив розвитку страхового ринку на підставі аналізу його тенденцій і закономірностей. Прогнозування, таким чином, відповідає на два запитання: чого найімовірніше слід очікувати в майбутньому та яким чином слід впливати на умови, щоб досягти у майбутньому бажаної мети. Планування полягає в науковому обґрунтуванні цілей, пріоритетів, визначенні шляхів і засобів досягнення розвитку страхового ринку.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Організаційно-управлінська. Представляє собою розроблення та впровадження адекватної страховому ринку організаційно-управлінської структури, яка дотримується єдиної політики та концепції його економічного зростання, забезпечує координацію всіх елементів, зв'язків страхового ринку з метою об'єднання зусиль у розв'язанні комплексу проблем у сфері страхування, активізації його участі в структурній трансформації економіки та інтегрування національного ринку у світові страхові ринки.

Контрольна. Відповідає за створення надійно діючого механізму обліку та контролю за досягненням ключових показників розвитку, а також запобігання та профілактику зловживань на страховому ринку.

Аналітична. На основі результатів аналізу науково обґрунтовуються стратегічні, поточні та оперативні рішення щодо подальшого розвитку страхового ринку.

Інформаційно-комунікаційна. Полягає в отриманні повної та достовірної інформації, забезпеченні механізму її обміну між усіма суб'єктами страхового ринку з метою досягнення поставлених цілей.

Стимулювання. Передбачає зацікавленість усіх суб'єктів вітчизняного страхового ринку в досягненні максимального результату.

Наукове обґрунтування Концепції розвитку страхового ринку України вимагає визначити основні принципи, на яких вона буде формуватися. Під терміном «принцип» розглядається база, правило, що лежить в основі будь-якого положення, теорії, науки тощо. До основних, на нашу думку, принципів побудови Концепції розвитку страхового ринку України варто віднести наступні.

Принцип системності. Полягає у використанні системного підходу до вивчення функціонування страхового ринку в умовах структурної трансформації в країні, суть якого полягає в узгодженні заходів щодо реформування страхового ринку із заходами та планами структурної трансформації економіки.

Принцип пластичності. Суть принципу полягає в оперативному прийнятті необхідних рішень при зміні зовнішніх і внутрішніх умов функціонування страхового ринку, націлених на мінімізацію втрат.

Принцип альтернативності. Передбачає моделювання різних варіантів напрямків розвитку вітчизняного страхового ринку, високу точність прогнозування результатів та вибір найбільш оптимального сценарію.

Принцип відповідності. Процес розробки заходів і прийняття рішень про їх реалізацію повинен бути узгоджений із головною метою розвитку страхового ринку та відповідати його можливостям й потенціалу.

Принцип компетентності. Розробку заходів та системи їх реалізації щодо збалансованого розвитку страхового ринку в умовах структурної трансформації економіки мають забезпечувати висококваліфіковані фахівці.

Принцип вибірковості та комунікабельності. Даний принцип полягає в активному пошуку ефективних зв'язків по усіх напрямках і формах діяльності страховиків.

Принцип прозорості. Доступність для всіх учасників страхового ринку, в першу чергу страховальників, до значних обсягів достовірної інформації.

Принцип ефективності. Суть даного принципу полягає в максимальній реалізації потенційних можливостей страхового ринку щодо мобілізації та розміщення фінансових ресурсів у перспективні сфери національної економіки, що сприятиме забезпеченню її прогресу, при одночасному захисті прав і законних інтересів страхувальників та задоволенні життєвих потреб населення за мінімально можливих витрат.

Реалізація запропонованих підходів до розвитку вітчизняного страхового ринку відбувається за допомогою системи інструментів, застосування яких сприяє досягненню поставленої мети та вирішенню окреслених завдань. Інструменти реалізації концептуальних підходів до розвитку вітчизняного страхового ринку можуть бути організаційними, економічними, методичними. Перші спрямовані на вдосконалення організаційної структури страхового ринку, спроможної забезпечити розвиток суб'єктів страхування, сприяти налагодженню взаємодії страхового бізнесу, дер-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

жави та суспільства й створенню умов для активізації участі страхового ринку України в структурній трансформації економіки та інтеграції у світовий простір.

Друга група інструментів впливає на економічні інтереси суб'єктів страхового ринку. Економічні методи включають до свого складу податки, пільги, субсидії, ціни (страхові тарифи), процентні ставки, валютний курс, заробітну плату.

До методичних інструментів ми відносимо систему показників, яка характеризує кількісні та якісні параметри розвитку страхового ринку. Ступінь розвитку вітчизняного страхового ринку визначається: відношенням страхових послуг до ВВП; ступенем захищеності майнових інтересів страхувальників від найбільш розповсюджених ризиків; інвестиційним потенціалом страхової галузі, у тому числі розміром інвестицій, залучених в економіку країни через систему страхування; структурою страхового ринку; ступенем його інтеграції у світове страхове господарство; рівнем затребуваності страхування як інструменту реалізації державних програм, підвищення його економічної ефективності; рівнем зайнятості в страховій галузі тощо.

Для досягнення поставлених мети та завдань розвитку національного страхового ринку необхідно вжити низку заходів за такими основними напрямками:

- удосконалення існуючої нормативно-правової бази, що регулює функціонування страхового ринку;
- створення законодавчих засад для впровадження інвестиційного страхування життя, а також обов'язкового медичного та пенсійного страхування;
- розробка, впровадження та розвиток нових механізмів захисту прав і майнових інтересів споживачів страхових послуг, популяризації страхування, підвищення страхової культури;
- розробка системи заходів щодо стимулювання розвитку добровільного страхування;
- розвиток та вдосконалення інфраструктурного забезпечення функціонування страхового ринку;
- підвищення ефективності форм і методів державного контролю та нагляду за страховими організаціями та забезпечення їх фінансової стійкості;
- розширення можливостей для інвестиційної діяльності страхових компаній;
- інтеграція вітчизняного страхового ринку України в світовий простір.

Висновки. Таким чином, ми можемо стверджувати, що процес розвитку та удосконалення функціонування страхового ринку є багатограним і вимагає реалізації значної сукупності різнопланових заходів, поступове запровадження яких матиме позитивний вплив на економічну стабільність суспільства, соціальну захищеність громадян, зниження соціальної напруги та активізує процес інвестування коштів у структурну трансформацію економіки України, що сприятиме її ефективному розвитку в цілому.

Література

1. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. - К.: Знання, 2005. – 352 с.
2. Внукова Н.М. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / Н.М. Внукова, В.І. Успенко, Л.В. Временко. – Х.: Бурун Книга, 2004. – 376 с.
3. Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посіб. / Т.А. Говорушко. – [2-ге вид., перер. та доп.]. - К.: ЦУЛ, 2008. – 343 с.
4. Залетов О.М. Страхування: навч. посіб. / О.М. Залетов. - К.: Між. Агенція "BeeZone", 2003. – 304 с.
5. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/strah-rynok.htm>
6. Клапків Л. Ризикове середовище діяльності страхової компанії / Л. Клапків // Вісник КНТЕУ. - 2009. - №4. - С. 83-92.
7. Козьменко О.В. Перспективи розвитку страхового ринку України після світової фінансової кризи / О.В. Козьменко, Г.В. Кравчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць. – 2011. - №31. - С. 142-150.
8. Лісовал В.П. Проблеми становлення страхового ринку України [Електронний ресурс] / В.П. Лісовал. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2010_26/Lisoval.pdf.
9. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>
10. Осадець С. Напрями модернізації страхової справи / С. Осадець // Страхова справа. - 2012. - №2. - С. 13-17.
11. Плиса В.Й. Страхування: навч. посіб. / В.Й. Плиса. – [2-ге вид.]. – К.: Каравела, 2008. – 392 с.
12. Ткаченко Н.В. Ризики діяльності страхових компаній: теоретичний аспект / Н.В. Ткаченко // Фінанси України. - 2010. - №7. - С.84-92

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

13. Шірінян Л. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Л. Шірінян, А. Шірінян // Економіка України. - 2011. - №7. - С.37-48.
14. Фурман В.М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія / В.М. Фурман. - К.: КНЕУ, 2005. - 296 с.
15. Шумелда Я. Страхування: навч. посіб. для студ. екон. спец. / Я. Шумелда. - [2-ге вид., переробл. і доп.]. - Тернопіль: Джура, 2006. - 296 с.

References

1. Bazylevych V.D., Bazylevych K.S. *Strakhova sprava* [Insurance]. Kyiv, Znannia Publ., 2005. 352 p.
2. Vnukova N.M., Uspalenko V.I., Vremenko L.V. *Strakhuvannia: teoriia ta praktyka* [Insurance: Theory and Practice]. Kharkiv, Burun Knyha Publ., 2004. 376 p.
3. Hovorushko T.A. *Strakhovi posluhy. 2-he vyd., perer. ta dop.* [Insurance services. 2nd edition]. Kyiv, TsUL Publ., 2008. 343 p.
4. Zaliotov O.M. *Strakhuvannia* [Insurance]. Kyiv, BeeZone Publ., 2003. 304 p.
5. *Informatsiino-analitychnyi portal Ukrainiskoho ahentstva finansovoho rozvytku Ukraini* [Web-site of Ukrainian agency of financial development]. Available at: <http://www.ufin.com.ua/strah-rynok.htm> (accessed 11 March 2013).
6. Klapkiv L. Ryzykove seredovyshche diialnosti strakhovoi kompanii [Risk environment of activity of insurance company]. *Visnyk KNTEU - Bulletin of KNTEU*, 2009, no.4, pp. 83-92.
7. Kozmenko O.V., Kravchuk H.V. Perspektivy rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy pislia svitovoi finansovoi kryzy [Prospects for the development of the insurance market in Ukraine after the global financial crisis]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats - Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine. Collected scientific articles*, 2011, no.31, pp. 142-150.
8. Lisoval V.P. *Problemy stanovlennia strakhovoho rynku Ukrainy* [Problems of formation of the insurance market in Ukraine]. Available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pppei/2010_26/Lisoval.pdf. (accessed 11 March 2013).
9. *Ofitsiinyi sait Derzhavnoi komisii z rehulivannia ryнкiv finansovykh posluh Ukraini* [Web-site of State Commission for regulation of financial services]. Available at: <http://www.dfp.gov.ua/> (accessed 11 March 2013).
10. Osadets S. Napriamy modernizatsii strakhovoi spravy [Directions of modernisation of insurance]. *Strakhova sprava – Insurance*, 2012, no.2, pp. 13-17.
11. Plysa V.Y. *Strakhuvannia*. 2-he vyd. [Insurance. 2nd edition]. Kyiv, Karavela Publ., 2008. 392 p.
12. Tkachenko N.V. Ryzky diialnosti strakhovykh kompanii: teoretychnyi aspekt [Risks of activity of insurance companies]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 2010, no.7, pp. 84-92.
13. Shirinian L., Shirinian A. Konkurentospromozhnist strakhovoho rynku Ukrainy v suchasnykh umovakh [Competitiveness of insurance market of Ukraine under modern conditions]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2011, no. 7, pp. 37-48.
14. Furman V.M. *Strakhuvannia: teoretychni zasady ta stratehiia rozvytku* [Insurance: theoretical principles and strategy of development]. Kyiv, KNEU Publ., 2005. 296 p.
15. Shumelda Ya. *Strakhuvannia*. 2-he vyd., pererobl. i dop. [Insurance. 2nd edition]. Ternopil, Dzhura Publ., 2006. 296 p.

Надійшла 11.03.2013